

Kansain- välisen kuljetus- tuotannon kansallista järjestö- toimintaa

Timo Soukola: Riistorauhaa rikkomassa. Suomen Merimies-Unionin ja sen edeltäjien vaiheita 1905–2000. Otava 2003 Keuruu. 574 s.

■ Jäänmurtajat, Suomen Merimies-Unioni ja Niilo Wälläri olivat 1960-luvulla kaikkien mielessä. Beatles hitti Yellow Submarine, kääntyi suomeksi kuvaamaan jäänmurtamista. Sen lopussa laulettiin värssy Wällärielle. Tutkija Timo Soukola on paneutunut Suomen merimiesten järjestötoiminnan historiaan tarkasti ja kriittisesti. Ennen kaikkea kuva legendaarisesta ammattiyhdistysjohtajan Niilo Wällärin toiminnasta tarkentuu olennaisesti.

Globalisaatio ei ole uusi haaste ammattiyhdistystoiminnassa. Timo Soukolan teos Riistorauhaa rikkomassa tarkastelee kiinnostavasti ammattiyhdistystoiminnan kansainvälisiä yhteyksiä. Merimies-Unionin historia avaa mielenkiintoisesti näkökulman muutokseen, jossa Suomi kehittyi halpatyövoiman maasta korkean elintason kansakunnaksi.

Timo Soukolan tutkimus Suomen Merimies-Unionin ja sen edeltäjien vaiheista 1905–

2000 perustuu laajaan lähdeaineistoon. Runsas arkistoaineiston käyttö ja tarkka dokumentointi avaavat tulevalle tutkimukselle tietä. Tekijän ahkeruus ja aineiston runsaus ovat ehkä johtaneet siihen, että lähdevitteiden informaatio on lyhennepitoista ja tiivistettyä.

Soukola on kytkenyt ammattiyhdistystoiminnan kehityksen suomalaisen merenkulun rakennemuutoksiin. Soukola kuvaa merimiehiä työpaikalla asuvaksi ammattikunnaksi. Ammattiin houkutteli mahdollisuus laajentaa elinpiiriään mutta samalla työyhteisö oli pitkiä aikoja eristetty muusta maailmasta. Asuinolot, työajat, laivaruoka ja oikeusverovapaisten tuliaisten tuomiseen ovat tämän vuoksi olleet olennainen osa Unionin edunvalvontaa.

Suomen rannikon ja Ahvenanmaan ruotsikielinen väestö on osallistunut merenkulkuun ikimuistoisista ajoista alkaen. Myös suomenkielinen kauppa- ja talonpoikaispurjehdus omaa pitkät perinteet. Merimiesten ammattiyhdistystoimintaa on tämän vuoksi alusta alkaen edistetty molemmilla kotimaisilla kielillä.

Kielipoliittinen tasapuolisuus näkyi 1920-luvulla siinä, että lehden nimi oli vuoroin *Merimies-Sjömannen* ja *Sjömannen-Merimies*. Liiton johtomiehet ovat olleet kielitaitoisia, mutta ruotsikielisten osuus liiton toimitsijakunnassa on perinteisesti ollut poikkeuksellisen runsasta.

Merimiesten ammattiyhdistystoiminta ja Niilo Wälläri liittyivät yhteen lähes 40 vuoden ajan. Hän myös kirjoitti kaksi Unionin historiikka ja omat

muistelmansa. Erkki Savolaisen elämäkerta nosti hänet jo legendaksi eläessään. Soukola tarkastelee Wällärin työkykyä, vaikutusvaltaa ja aatteellisuutta kriittisesti. Vankka tutkimusote näkyy selkeästi, kun Soukola ottaa etäisyyttä Wällärin eri tapahtumista jälkikäteen esittämiin kuvauksiin ja tulkitoihin. Soukola, joka on hyvin perehtynyt työväenliikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen teorian muodostukseen, upottaa lopullisesti propagandistiset väitteet Niilo Wällärin syndikalistisuudesta. Soukola luonnehtii Wälläriä tradeunionistiksi eli ammattiyhdistystoiminnan keskeisyyttä korostavaksi työväenliikkeen vaikuttajaksi.

Merimies-Unionin historian-tutkija ei ehkä ole kokonaan päässyt Wällärin itse harjoittaman menneisyysmanipulaation oteesta. Wälläri ja hänen legendansa kirjoittaja Savolainen ovat luoneet peruskuvan, jonka hahmo ohjaa kriittisen kommentoijankin tarkastelemaan ammattiliiton toimintaa paljolti Wällärin ja liiton keskusjohdon näkökulmasta. Wällärin ja järjestön personaaliunioni on viety ehkä liian pitkälle päälukujen otsikoinnissa. Sama Wälläri keskeisyys näkyy, tosin lievempänä, esimerkiksi vuoden 1933 merimieslakon, syyskesän 1949 lakkoliikhehdinnän ja Suomen Merimies-Unionin vuoden 1951 valtataistelun kuvauksessa.

Suomi oli maailmansotien välillä vielä halpatyövoiman maa. Suomen kauppalaivasto kasvoi 1930-luvulla niukan lainsäädännön ja matalien palkkojen vuoksi. Suomen merimiesten ja heidän ammattiyhdistystoimintaansa tuke-

vien pohjoismaisten kuljetusalan ammattiliittojen tavoitteena oli nostaa suomalaisten merimiesten palkat lähemmäs kansainvälistä tasoa.

Kansainvälisen työjärjestön, ILO:n Seattlen kongressissa hyväksymä merenkulkualan vähimmäistyöehtosuositus vauhditti Suomen merimiehet lähemmäs kansainvälisiä kuukausiansioita jo 1940-luvulla. Palkkatason suotuisa kehitys johti lopulta siihen, että vertailukohdaksi ei enää kelvannut kansainvälisen meriliikenteen palkat vaan Suomessa vallitseva palkkataso. Muutos vauhditti perinteisten tuliaisten tullivapauden merkityksen väheneminen, kun ulkomaankauppa vapautui. Tänä päivänä ammattiliitto on globalisaation myrskyssä joutunut puolustuskannalle, kun palkkakuluiltaan halvempia merimiehiä löytyy jo naapurimaista.

Aina vuoden 1933 merimieslakosta aina 1990-luvun ratkaisuihin Unionin johto on vetänyt omaa linjaansa suhteessa SAK:hon. Merimiesjärjestö halusi säilyttää toimintavapautensa myös silloin, kun SAK pyrki keskittämään vallan työmarkkina- ja palkkaratkaisuissa itselleen. Erimielisyydet asioissa kytkeytyivät myös henkilökiistoihin. SAK:n puheenjohtajana ja myöhemmin ministerinä Emil Huunonen otti yhteen Unionin puheenjohtajan Niilo Wällärin kanssa mutta useimmiten Unioni voitti.

Kirjan nimi on vetävä sitaatti Niilo Wällärin muistelmateoksesta *Antoisia vuosia*. Wälläri korosti, että merimiesten ammattiliitolla oli oikeus häiritä varustamojen riistorauhaa.

Tämä ärhäkkyys näkyi ajoittain näyttävänä työtaistelu-uhkina mutta paljon harvemmin varsinaisina työtaisteluina. Suomen Merimies-Unionin toimet merenkulkijoiden eläketurvan, verotuksen alentamisen, tullittomien tuliaisten tuomisoikeuden ja vielä suomalaisten varustamoyritysten taloudellisen tukemisen puolesta, joita Soukola tarkasti ja analyttisesti kuvaa, eivät kuitenkaan todista alan työmarkkinaosapuolten jatkuvasta keskinäisestä kamppailusta. Kirjan otsikko mielestäni vähättelee Merimies-Unionin ja valtiovallan yhteistyön ja konfliktien merkitystä alan työoloille ja ansiotasolle.

Soukola on hyvä kirjoittaja, jonka kieli on sekä analyttistä että helppolukuista. Tekijä on puristanut tiukalla tutkijanotteella runsasta aineistosta vankan ja rakenteeltaan tasapainoisen teoksen. Tämä tutkimus on erinomaisesti rytmitetty. Tekijä on jäsentänyt lähes sadan vuoden periodin taitavasti jaksoihin, joiden käsittelyn laajuus ja syvyys palvelevat loistavasti kokonaisuutta.

Tapio Bergholm